

מכירה, קנייה וקריאת חפצים – לא לנסות בבית

“אין יותר ואן גוכים ולא מרסל דושאמים! אמנות ‘הפצע’ ואמנות
‘קור הרוח’ חד הם!”

מצב רוח קודר ועוין השתלט עליו בעודו מדווש במעלה רחוב
העלייה בדרכו לרחוב מקווה ישראל לקניית מוצרים קוסמטיים
מאתגרים מהסוג שיכול לרכך, ואולי אף להסתיר מעט, את פיתולי
חייו המסובכים ואת ייסורי נפשו המסוכסכת. געגועים ומחשבות
נוסטלגיות הם נרקיסיזם טהור, כמו גם התמכרות לרחמים עצמיים
ודאגה עד בלי די לזולת. מצד אחד הם ביטויים להתבדלות
שחצנית ומתנשאת ומאידך, מחיקה וויתור על עצמן. לאורך כל
הדרך חזר, הבטיח ושינן לעצמו שלא לחרוג מהוראות ההפעלה
והשימוש. משיכה היא הימלטות.”

ברחוב מקווה ישראל בתל אביב ישנו כולבו עממי, דו קומתי, לחומרי
קוסמטיקה וניקיון, שמו ‘חורי - Beauty Store’. זהו אחד החללים
האהובים והמועדפים עלי להעביר בו דקות ממוזגות. האווירה בו שונה
וייחודית, משלימה אידיאלית לאטמוספירת הסופר פארם. מיד עם הכניסה
עוטפים אותי ניחוחות בושם, סבוניים, משחות שיניים ואבקות כביסה,
ריחות של כימיקלים נקיים ובריאים שאין להם קיום בטבע והם מופצים אל
עולמנו מתוך הטבע של עצמם. קשה לתאר את חווית העמידה מול הקיר
העצום בקומת המרתף, ששורות-שורות של מדפים מכסות אותו מקצה אל
קצה ועליהם מאות רבות של בקבוקי שמפו, מרככי שיער וסבוניים נוזליים,
זוהרים בשלל צבעים פסטליים רפים. אני אוהב לשוטט על פניהם ולשטוף
אותם בעיני, כמעט כל אחד מהם זוכה ממני לסקירה אינטימית, אחר כך
להחדיר את ידי אל תוך עומק השורות, להבקיע את התאורה המלאכותית
ולשלוף שמפו חדש, כזה שנדמה לי שעוד טרם ניסיתי. למרות הביטחון

העצמי והאינטואיציה שצברתי עם הזמן, אף פעם לא אעזוב את החנות מבלי שאפנה ליועצת הקוסמטית בכדי שתעניק לי עוד מעט מן הוודאות המוחלטת, אותו מעט שיסיר ממני את שארית קצהו של בדל הספק העקשני שעדיין מקנן בי, בנוגע לטיבו של השמפו, בחירת היום שלי. אני משתוקק שתסביר לי לעומק ולרוחב על כל מאפייניו ומרכיביו של המוצר ועל יתרונותיו הייחודיים, בעיקר ביחס למוצרים אחרים שנראים זהים לו בדיוק, אבל לדבריה, הם לגמרי לא. האופן הרהוט שבאמצעותו היא שוטחת את הסבריה, ארגון המשפטים זה אחר זה בהגיון פלדה, התובנות וההנמקות המקוריות ואפילו יופייה ושפת הגוף המפתה שלה, כל אלה עושים את שלהם ואני עוזב את החנות בידיעה ברורה שביצעתי קניה טובה, איכותית ונבונה.

כבר באותו ערב הטבע יעטוף אותי ברכות.

האמנות עדיין חיה וקיימת. באופן מוזר, פלאי וחידתי, מעמדה, ובעיקר הילתה הכוזבת, לא דהו ולו במקצת, אולי אפילו להיפך. היא כנראה תמשיך ללוות אותנו באופנים שונים ובלתי צפויים הרחק מעבר לערפילי העתיד. קרחונים אנטרקטיים שימסו, איים טרופיים שישקעו עם עליית מפלס המים והאש שתלהיט את פני האדמה, לא יוכלו לה. היא חסינה. קיומה המנותק, מצבה הגמיש, הרופס רפוי, אותו מצב של גודש בועות סבון ללא סבון וחדוות חיים נטולת חיים בו היא מצויה כרגע, מרתק ומאתגר. אך בכדי שלא נהפוך לנתיניו של מצב זה, בכדי שלא יהתל בנו ויעשה בנו כרצונו הוא מחייב ערנות, עמידה על המשמר, מודעות ושליטה מקסימאליים. רק כך נוכל להפוך אותו לחומר גלם ולחפץ אפקטיבי חי ורוטט. הרי הקוליות, האפאטיות, זרימת הרוח המענגת, שוויון הנפש, הביטחון השחצני בהעדר סכנה מוחשית, כמו גם החופש, הרומנטיות, הרוך והמתקתקות הסכרינית - כל אלה כבר מזמן לא זרים לאמנות ולתהליכי הבנייה וההשמדה הבועתיים שלה. שוב ושוב היא בוראת את עצמה, אמנם בעצלתיים ובגמגום הולך וגובר אבל בכל זאת מחדש, כעוף החול. אז איך זה?

איך זה שאני בכל זאת חש כל כך בודד?

טוב, הפיסקה שזה עתה סיימתם לקרוא הייתה רק דוגמה לקלילות הלא אחראית של להג הפליירים, הידיעונים ודפי ההסבר למיניהם. אחריות שתקפה אך ורק למשך זמן הקריאה. האמנות לא באמת עוברת תהליכי השמדה ובנייה, היא לא באמת בוראת את עצמה מחדש כעוף החול והיא אינה ערה למצבה. היא זומבית, חיה חיי כזב כרוניים. ההכחשה וההדחקה הם מאגרי האנרגיה שלה, הם בלון החמצן עבורה. כל האנרגיה היצירתית שלה מושקעת בשימור פסאדת החיים באמצעות שיגרת ייצור של עוד ועוד גרסאות כיסוי, מהחדש לחדש יותר ומשם אל ההכי-הכי חדש. ריצה בהולה על הליכון, שבאה במקום השקעת מירב המאמצים במחשבה פוזיטיבית במטרה לייצר פלטפורמה שתאפשר, אולי, את יצירת השונה. נכון, המוות הקליני בו היא מצויה עדיין מרתק ומאתגר, אך הקניית שמות תואר למצב אינה מספיקה, דרושה פעולה. לעת עתה עולם האמנות הרווי מתעקש לדחות את הניתוק המכאיב ממכשירי ההחייאה ונמנע מהסקת מסקנות. משחק של לוזרים שאף פעם לא מפסידים.

אזור הדמדומים, קו התפר, שטח ההפקר שבין המודרניזם והפוסטמודרניזם, היה רגע קסום ומלא השראה הן לפרשנות והן לפעולת האמנות. רגע מופלא, שבו התמזגו שקיעה וזריחה ותפקדו כיחידה אחת, בלתי אפשרית לכאורה, כעין וחי זאב עם כבש. באותו רגע נהדר כוחות סותרים פעלו בהרמוניה. שאריות אדיו של סבא אוונגרד ושיירי האינרציה המודרניסטית נמהלו במופע הראווה החלקלק של הפוסטמודרניזם. יתכן שבכלל לא הייתה זאת התמזגות של שני אירועים סותרים, אלא מופע יחיד של המודרניזם: קריסה ספקטולרית, מקסימליסטית כנגד תכונת הרדוקציה והכליה; מופע זיקוקין ססגוני, רגע של חסד ואחריו מפץ גדול וזוהר, ענן של יופי אכזרי, ממכר, סופני ובלתי ניתן לשחזור. זאת הייתה הבגינה הקונסטרוקטיבית האחרונה של המודרניזם, אלה היו שנות ה-80. מכאן והלאה הן איתנו לנצח. הן, ועמן אמנות ה"טוב טעם", אמנות שהיא אך ורק אסטטית פורמליסטית, גם זו הקונספטואלית: אוסף של מוצרים, מטבע עובר לסוחר שתוכנם היחידי הוא הטעם, הסגנון ומראית העין.

האמנות, על שלל מסכותיה ומחלפותיה, בדלותה ובזוהרה, בצניעותה וביהרתה, היא לא יותר מחפץ, ממתק קישוטי, עוד אחד מן המצטרפים הדוממים אל שורת הסמלים באגף הראווה והסטטוס. סרגלי ה"עניין" וה"איכות" אינם רלוונטיים יותר עבור חפצים שכאלה, בטח לא מדדים אוונגרדיים למיניהם או אפילו ביקורת אסתטית מצויה. כל ניסיון לפרוץ את המחסום על ידי 'הרחבת גבולות האמנות' הוא ברוב המקרים שרלטנות טהורה: תמים או מופרך. עולם האמנות מסרב להאמין בזמן שקפא. מייבב, שרוי בעננת התפוגגותו, נאחז באבלו ומתבוסס ברחמים עצמיים. הוא נתלה נואשות ב'רטרו' ובאירוניה ה'קולית' תוך שהוא ממשיך לעשות שימוש ילדותי, ציני, פרודי, סרקסטי, ובעיקר שחוק וצפוי לעייפה, בעבר המודרניסטי, שק החבטות הבלתי נדלה.

הגיוני שפוטנציאל הבגידה זקוק למושא בכדי להוציא את עצמו אל הפועל. במודרניות הבגידה הייתה המאיץ, המנוע, הדלק של האירוע המכונן, שדחף את האמנות כנגד כוח המשיכה אל עבר התקווה ליצירת השונה. בפוסטמודרניות הדור השלישי, הבגידה היא מרכיב מובנה ביצירה, חומר בסיס: אמן ויצירה מענגים את עצמם בבגידה, שמגובה בחומרי הסיכה של הפרשנות, ההקשר, ומעל הכול - הכסף הגדול. הפוסטמודרניות מעודדת וחווגת את החזרה בקריצה לערכים הישנים, לאותם ערכים שכל כך התאמצנו לברוח מהם. באמצעות ההתנגדות לדוגמאטיות המודרניסטית וההכנסה להקשר מאפשרת לנו האמנות הפוסטמודרנית לעשות עוד ועוד מאותו הדבר: להתפנק מחדש על סוסים לבנים היוצאים בדהרה מתוך קצה הגלים, למשש כדי פורצלן, ללטף חתלתולי אנגורה מתוקים ולבהות באדישות במופע-קצה פורנוגרפי. הכול תוך כדי פנטוז על אמנות פוליטית, ביקורתית, חברתית ואקטיביסטית, שכמובן מעלה שאלות עקרוניות, אמיצות ומטלטלות מחשבה, כאלה המערערות את מערכת האמונות והדעות הרווחות בשדה. רדיקליזם טוסי וגנדרני. בולשיט!

מהו המראה שנגלה למי שראשו טמון בחול לאורך זמן ועיניו מתרגלות אט-אט לחשכה?

אמנות, הכול אמנות, cool! הרי ההבדל בין מה שהינו אמנות לבין מה שאינו אמנות אלא סתם מוצרים, אינו טמון בשוני במראם, אלא ביכולתנו להגדירם כאמנות על ידי טוויית רשת אסוציאציות סביבם, שמקנות להם את משמעותם. עד מתי נמשיך לחיות ולנהל את חיינו על בסיס ההבחנה המוצקה הזו? עד מתי נמשיך לשדר עסקים כרגיל? מתי יקום מישהו שינקוט צעד בלתי מתחשב, מטלטל וקיצוני וימשוך אותנו בציציות ראשנו, החוצה מן החול הטחוב והלאה מן ההכרה והקיבעון המוחלטים הללו?

עד לא מזמן הציירוף הלשוני 'באמנות הכול הולך' היה ביטוי מובהק של שטיחות ובורות עממית. היום הוא אמת קטגורית ולסייג אותה הוא סוג של טרחנות. הדיוטות ומקצוענים, שמרנים ומורדים, אוחזים ידיים. המסיבה שלא נגמרת ממשיכה במלוא המרץ, קרנבל אינסופי שחוגג את התקרנפותו: מדהים, נועז, סקסי, מקסים, רדיקאלי, מהמם, גאוני, מהלך מבריק. החופש הגדול, הפלורליזם העצל, הליברליות, ביצת הפתיחות הטובענית והסובלנות המדומה. מרד ללא מרד. אין לאן לטפס ואין ממה לרדת. גם אם נחפש לא נמצא איזשהו סולם היררכי. עמו נעלמו הגבוה והנמוך, הטוב והרע, המרכז, השוליים והאלטרנטיבה.

ביקורת האמנות היא ברובה חטיף אנרגיה להמונים. התינוק המת ממשיך להישפך עם המים. הילולת הדיקטטורה הדמוקרטית וההתאהבות בהתאהבות יצרו את אי אפשרותה של האמנות להתקיים יותר כמתנגדת, כפוליטית, כביקורתית, כחותרת תחת, כמסתכנת וכמוליכת שינוי. בתחילת שנות ה-80, באותם ימי מעבר בין המודרניות לפוסט מודרניות, עדיין התקיימה, כאמור, תנועה, אך במהרה הלכה והסתברה כתנועה מעגלית. רצינו קצפת וקיבלנו חמאה: תנועה אופנתית מסוגננת, תנועה לשם תנועה, לשום מקום. עודפות יצירתית, טעם וסגנון, ה"לטעמי" ו"לדעתי" נטולי האג'נדה, שולטים ומנטרלים כל אפשרות לעמדה אידיאולוגית. אם ישנה כבר עמדה כלשהי, אזי היא הבהוב לרגע קט. כרגע אין כזאת וספק אם תהיה בעתיד הקרוב. נשארנו עם הוויכוח על טעם וריח, שעליו הרי אין מה... אז למה?

למה אני כל כך צמא לאהבה?

ההוויה היא ספוגית ונטולת כל תנועה עצמאית ויכולת תמרון. כמו מדוזה שמובלת על ידי זרמי המים, כך גם האמנות: אורגניזם נקבובי שהולך ומתעצם. גוף מסוגן שתלוי בתנועה חיצונית בכדי לשרוד, צף ללא תכלית ומשכפל את עצמו לדעת. שני זרמים מייצרים את הנענוע: השוק, שהפלורליזם הספוגי מייצר עבורו אין סוף מוטציות סחירות; והפרשנות, שתפקידה להכניס דברים להקשר, לתת הסבר לתופעה, לקרוא לה בשם. האדונות הדו-ראשית הזו מצליחה לעיתים לטעון את ההוויה הספוגית בסוג של חיים, סוג קיום מצומצם ועלוב כשל חיית מחמד. כלבלב חמוד שרודף בהיסטריה אחר הזנב של עצמו או, לסירוגין, מחזיר שוב ושוב את המקל שנזרק למרחק על ידי אדוניו, לקול מצהלות ההמון. הוא נתון אבסולוטית לקפריזות של אדוניו, אך עיניו בורקות וגופו מתזז בשמחת חיים פורצנית. האמן נדחק רחוק אל קצה הסקאלה, חי את חייו על ברכי הפיתום הדו-ראשי, הכלכלי והאינטלקטואלי, ומסתפק בתארים: 'האמן כחתרן', 'האמן כפרשן', 'האמן כמבקר', 'האמן כאקטיביסט' ומעל כולם 'האמן כחוקר'. אם יש בקרבנו אנשי רנסנס כאלה הם יוצאים מן הכלל. השאר ממשיכים לייצר את אילמות הטעם הטוב.

האמן עדיין ממשיך ליצור, לספק ולשלוח חפצים אל העולם, מתעקש לתת ביטוי פיזי לשקיעה העמוקה ולהתחפרות במקום. לפי שעה, הוא עדיין קורא למבול החומרי האילם הזה "אמנות". ברור שמצב כזה הוא קרקע פורייה שמניבה עבור הפרשן טווח אפשרויות בלתי נדלה, שכן ככל שהחפץ כבול לחפציותו כך נחשפת הדינאמיות והגמישות של פרשנותו. השיתוק היצירתי מחולל את אימפולס התזוזה אצל הפרשנות. נכון לעכשיו, דווקא היא זו שמתעקשת לנהל את המאבק הסיזיפי על אי הוויתור, לשאת על גבה את הכמיהה לרדיקליזם, לאופציה אחרת. נכון לעכשיו, היא זו שמרחיקה עבורנו את האופק, משמרת את הפנטסיה. דווקא הפרשנות הקרה משדרת לעיתים סאונד פואטי, חושני ורגשי. שם, עדיין נחשפת במלוא שקיפותה אותה כמיהה טבעית, אפילו מעט סנטימנטלית לאופטימיות. אלה הן רק שאריות אחרונות של הרוח המודרניסטית, זו הנושאת עמה את אינסטינקט התנועה הלאה, את הגעגוע וההשתוקקות

לשונה. על הרצף הזה גם מפח הנפש הוא לא גורם מעכב, אלא מהווה חומר בעירה, שמצית את הפרשנות הבאה. אולם, בדומה לרפואה ההומאופטית, שבה החומר הרעיל עובר תהליך של דילול סידרתי, עד שלא נותר בו כל חומר פעיל ולאחריו קיימת סבירות זניחה ביותר להימצאותה של אפילו מולקולה אחת שלו בחומר המדלל (מים ברוב המקרים) – כך גם באמנות: אם בכלל קיימת בה מולקולה של חומר פעיל, הרי זוהי כפי הנראה מולקולת הפסבדו הטהורה והצלחתה תלויה בשימור אפקט הפלצבו. זה תפקידם העיקרי של השוק והפרשנות: לגרום לנו להאמין שהמוות הקליני אף הוא סוג של צורת חיים. יש לומר שעד כה הם מבצעים אותו ביעילות וירטואוזית.

בכדי לשמור בחיים את הגוף המת, להמשיך לייצב את ערכו הכלכלי ולתדלק את הילתו התרבותית/רוחנית, דרושים מכוני שימור, איפור והתפחה. אחד ממכוני ההדחקה וההכחשה הגדולים, שמצליחים בינתיים למנוע את חשיפת מימדי מאגרי השומן השרלטני שמקיים ומזין את האמנות הפלסטית, הוא האקדמיה ללימודי אמנות על כל שלוחותיה וזרועותיה. האקדמיה לאמנות היא השומרת על אש התמיד של הנוסחה האקדמית. לה המונופול והשליטה בפרוצדורות ובתקנות של ייצור היוצר ואמנותו. הכללים הנוסחתיים הקנו לה בלעדיות כמעט מוחלטת בעיצוב הפרופיל של האמן והאמנות העכשוויים. היא המשגיחה והאחראית הבלעדית על פס הייצור, סוגו, טיבו ואיכותו של הפרודוקט האמנותי שיוצא אל השוק. האקדמיה לאמנות, היא המפעל הגלובלי לעיצוב ושיבוט האמן והאמנות. תעשיית על של מטהרי אויר. הכוח הכביר שמניע את המערכת העצומה הוא כמובן השוק וגחמותיו. על פיו ועל פי חוקיו הבסיסיים יישק דבר: ההיצע והביקוש, הרווח והפסד. רק אחרי בדיקה ועריכת כל המאזנים ומדדי הכדאיות מגיעים לשמים, השמים שהם הגבול. האמן הוא הזוכה המאושר. הוא הזוכה הגדול במנת החופש הכפול, בחופש האקדמי ובחופש השוק החופשי.

אחת מן הרעות החולות של האקדמיה לעיצוב האמנות והאמן היא ביטול ההפרדה והמרחק הדרושים בין האדמיניסטרציה המפרשנת לזאת היוצרת.

תחומים אלה רצוי שיעבדו בהזנה הדדית, איש-איש על פי רצונו והעדפותיו לדיאלוג, אך בהפרדה מוחלטת: זאת כאן והשנייה שם. הגבולות טושטשו לחלוטין. ההכרה בדבר הצורך הבסיסי בהפרדה אבסולוטית בין שתי הרשויות אינה תקפה יותר. בפועל, הפרשנות וסדנאות העבודה מתקיימים על אותו מגרש ובאותם חללים, ללא חיץ וללא אותו מרחק שמייצר דיאלוג עשיר של התנגדות והשתוקקות. נמוג הדיסטנס המפרה, נגוז מאזן האימה, נעלם המרחק המפתה. ההתערבות פוגעת בשניהם, אך באמן הפגיעה קשה הרבה יותר ואת תוצאותיה אנו חווים בבהירות הולכת וגוברת.

ההיתקעות היצירתית, התנועה המעגלית, יצרה ואקום, אליו נשאב/נדחף/הוזמן הפרשן. רק הוא יכול היה להעניק סעד ותחושה של היחלצות מהמצור. המערכת האקדמית קידמה אותו אל תוך הסדנא, ממש לצדו של האמן, לא רק כמפצח ומסביר, אלא כיועץ, מפקח, ולעיתים אף כמכתיב את תהליך היצירה עצמו. ככל שהתרוקנה האמנות מתוכן, המשגה והפשטה, כך התעצמה הפרשנות, שלקחה על עצמה את האחריות למילוי החסך. כמות החומר התיאורטי/פרשני גדלה לאין שיעור. רוח הפרשנות השתלטה על מערכת ניתוב האקלים בחללי העבודה והיא כאמור זאת שקבעה, ועדיין קובעת, את סדר היום. פעולת ההשתלטות הבלתי זדונית בעליל לא זכתה להתנגדות, להפך, היא התקבלה בגיל ובשמחה: היחס לכובש הרצוי היה כאל מושיע ויש להודות שאכן היה, ועדיין הינו, המושיע הזמני. האמנים הפכו למזדנבים ועושי דברם של הפרשנים מ'רצונם החופשי'. תוך התבטלות מוחלטת ויתרו על היצירתיות והפכו לביצועיסטים רכוני ראש ומלאים מעצמם, שמייצרים במרץ אותנטי פלגיאטים, או בלשון אחרת, גרסאות כיסוי חמודות או מגלומניות, הנושאות גרעין קונספטואלי ותוכני זערורי, שרק רצונו הטוב וכישרונו הרטורי של הפרשן יכול לחלץ אותו עבורם ועבור השוק.

על רקע הימים, ומאחר שלימודי אמנות הם בעיקר לימודים אוטודידקטיים וקונספטואליים, הצדדים הביצועיים והטכניים נתפסים כשוליים והיכולת לרכוש אותם כמובן שאינה תלויה יותר ביכולתה הבלעדית של יד האמן. במצב שכזה, ברור שידם של אנשי התיאוריה והפרשנות תהייה על

העליונה. מול פרחי האמנות, הברק המילולי שלהם, שליטתם בחומר המועבר, השימוש ה'טבעי' בז'רגון האקדמי, כל אלה משדרים תחושה שהם יודעים על מה הם מדברים, והדברים נשמעים מפייהם כנים ואוטנטיים, זה השדה שלהם. לעומתם, המרצים לאמנות נשמעים נלעגים כשהם משתמשים במיקס לשוני הכולל ברוב המקרים שימוש מקרטע באותה שפה אקדמית, מעורבת בדייסה דילטנטית ואמורפית, שמכילה מרכיבים עממיים מפסיכולוגיה, סוציולוגיה, פוליטיקה, ג'נדר, פיזיקת קוונטים, אורבניזם וארכיטקטורה, מוזיקולוגיה, ביולוגיה, ספורט והשד יודע מה עוד. לכך מתווספים דיבורי האמנות הישנים והטובים בנוסח "העבודה לא מחזיקה", "זה עובד וזה לא", כמו גם הכרזות נחרצות נטולות כול בסיס בנוסח "עבודה מדויקת!". הכול נשמע כמו מוזיקת רעש אקראית. כשמול הקקופוניה הזאת עומד הצחצוח הלשוני של הפרשן מובן מאליו שבעיני הסטודנט הוא יעיד על חוכמה, על ידע נרכש, על רציונל חד ועל יכולת פענוח וניתוח משוכללים. או אז, יתקבלו ההסבר הרהוט ועיגונן של היצירות באמצעותו בתוך הקשר רחב כדבר הנכון והראוי לחיקוי ולאימוץ.

השפה האקדמית הפכה לשפת האם של האמנות הפלסטית. היא החומר הממכר, שנוטע בנו את התחושה שאנחנו מבינים באמצעותו את מה שלא בטוח שצריך להבין ואם בכלל זאת הדרך להבינו. נמוגו הקסם וההיקסמות, התייתמה האניגמה. למה להסתכל? למה לעקוב בריכוז, למה להעיף עוד מבט? למה להעמיק ולהתבונן אם אפשר רק לקרוא? כבול באזיקים אל החופש האקדמי ולחופש של השוק, האמן הצעיר, היצרן העיוור של החפצים האילמים, אף פעם לא יהיה בודד ולא יחוש בניכור, או בנתק. לכל אשר יחפוץ יוביל אותו הפרשן, ככלב נחיתה. הערגה וההיזקקות להקשר תמשיך לבעבע, גם אם היא ערגת שווא, גם אם היא עדות לתלות, לצורך נואש בקשר, לשימור אשליית המשמעות, להרחקת הכאב. בין לבין, מלווה לעיתים בצבא עוזרים, יפלט האמן את דרכו במסע תלאות בחיפוש אחר תקציב לפרויקט הבא. הוא יחצה יערות עד, רכסי הרים, עמקים, נהרות שוצפים ומישורים רחבים, ילחץ ידיים רבות, ישתתף בארוחות ערב עתירות קלוריות, ובעיקר יתחבק, יתנשק ויפריח חיוכים מקסימים לכל עבר. נעול,

מפוקס ומחויב טוטאלית למטרה, שום מכשול לא יהיה גבוה מידי עבורו בדרך להשגתה.

הזמן חולף וגם זמנו של הזמן קצוב. מרחביו הפתוחים של הפרשן, הולכים ומצטמצמים. יופיו ועוצמתו מגלים סימני דהייה, לאות קלה משתלטת עליו. ערפילי הסגנון והשנינות האירונית בת מאה השנים, עושים את שלהם, צורבים בו אותות. גם הפרשנות הולכת ונדבקת בתסמונת החיים במעגל ובתסמונת הקיום הספוגי. אמנם על גבי המוניטור שלה עדיין מופיעים פולסים שאפשר לקבלם כסימני חיים, אך גם הם הולכים ונקברים תחת הררי האובייקטים הסתמיים שנצברים ונערמים בעולם. המסה הבלתי נתפסת הזאת מהווה איום ממשי על סימני החיים החיוריים הללו ומעמידה בספק את היכולת להעניק להם הסבר מתקבל על הדעת.

אמנות הטעם והריח נעה מקולקציה לקולקציה והמשתנים שלה הם משתנים ריטואליים, אופנתיים, עונתיים, מוכתבים מלמעלה. קיץ וחורף, קיץ ועוד חורף, סתיו אינסופי. הניסיון להדביק את הקצב ולנסח עבורו הקשר, הולך ונעשה קשה יותר ויותר. 'קריאת' האמנות, התיאוריות והפרשנות נחשפות בשרירותיותן בדיוק כמו שרירותיותו של החפץ, מושא הפרשנות. כל אחד ואלוהי הפרשנות שלו. הכול נשען על הרצון הטוב והוא כידוע משענת קנה רצון. אך רגע לפני שהפרשנות תחל בתהליך הטבעי והצפוי של הפחתה וקריסה אל תוך עצמה, היא חווה תפיחה ופריחה היסטוריים. הדוגמה המשעשעת והפרברטית מכולן היא תופעת 'צונאמי' האוצרות וקורסי האוצרות שצצים בעקבותיו כפטריות אחר הגשם, בתאוצה שרק הולכת ונצברת. הכול אך ורק עניין של הצע וביקוש, שום דבר אחר, ציניות מוחלטת.

תופעת האוצרות היא מוטציה אקדמית, כלכלית, אינטלקטואלית-לייט, שנראה שיצאה לגמרי משליטה. לאור השינוי ברוחות הזמן ובעקבותיו השינוי ביחסי הכוח אמן-פרשן, גל חביב ולא מאיים שאושתו העדינה היוותה נדבך מתוחכם ובעל חשיבות לא מבוטלת בחיי האמנות, הלך וגבה

אל מול עינינו המשתאות, עד שלפני עשרים ומשהו שנים צבר תנופה והפך לגל עצום וכביר, שמאיים להטביע ולשטוף את כולנו באיוולתו ועדיין אין סימנים באופק לשובר גלים, או לחוף, שיספגו אותו לתוכם. כהרגלן של תופעות ביזאריות, אך עקשניות, מה שהתקבל בתחילה בחיך של ביטול סלחני, הפך עם חלוף הזמן לעובדה מוצקה, לטבע: התרגלנו שלכלל אמן ולכלל תערוכה צמוד אוצר, בדיוק כמו שהתרגלנו לתואר פרופ' שנצמד בתשוקה עזה לשמות אמנינו הבכירים. ככה זה, מתרגלים.

האוצרות על כל שלוחותיה, היא מופע אימפוטנטי אולטימטיבי, אפיזודה יהירה של הפקרות אינטלקטואלית; קו המתאר, והמייצג הטוב ביותר, של הרצינות הטרחנית הנבובה, שעוטים על עצמם מתווכי האמנות החופשיים, אלה שקווים אלכסוניים חוצצים בין שמות התארים והמקצועות המשתרכים מאחורי שמם.

דפי ההסבר ושמות התערוכות, אלה האצורות ואלה שלא, הם פרודיה בלתי נגמרת ולא מודעת לעצמה. גם האוצרות, גם הטקסטים וגם השמות המופרכים הם חוליות תיווך רופפות ולא מתוחכמות, המייצרות את הקשר בין האמן להדיוטות, לאנשי הפנאי, לאגו ולכיסו של ההמון התרבותי. איוולת עזה, עדות לחוסר ביטחון, להתרוקנות ולאובדן כיוון, לשקיעתה השבעה של האמנות הפלסטית. שקיעה שבעה, בומבסטית, מעוקרת, המתווה מסלול שעשוי להפגיש בין עלייה לקברי צדיקים, השלכת נרות נשמה ונישוק זקני רבנים, לבין ביקורי הסטודיו וחללי העבודה הקדושים של האמנים העכשוויים. אלה המקומות והמפגשים המספקים את הנגיעה הקלילה ברוח וברוחניות.

בינתיים שני רכסי הרים עצומים הולכים ומתגבהים זה מול זה, תומכים ותלויים אחד בשני: הר החפצים השותקים ולצידו הר המילים שאומרות מעט.

גלים יתמידו בהתנפצותם על סלעי החוף. בשעות הדמדומים ימשיכו סנוניות לבשר על בואו של האביב בצלילות שרקניות. שקיעות ילהיטו רקעים בכתום וצהוב עבור זוגות נאהבים. תינוקות ייצמדו לשדי אמם,

דרדקים ישלחו על ידי הוריהם לבתי הספר ייחודיים לאמנויות ונערים ונערות גדושי הורמונים לא יסרבו לזרום ישירות אל בתי הספר התיכוניים לאמנות ומשם הלאה באקספרס לאקדמיה. זה טבעו של עולם, אך מה לטבע ולאמנות?

מה כבר יכול לצמוח מאקדמיות לאמנות, שקולטות לתוכן את חומר הגלם האנושי שמוזרם אליהן ישירות מבית היוצר של בתי הספר המיוחדים והייחודיים לאמנויות? עוד ועוד מהטעם והסגנון, עוד ועוד מהמוכר, המוסבר, המתרפס, הנגיש, הנעים, המפוחד, המנומק, החכם, המדליק, המסתופף. עוד מהרופס, המתחבק, המשכיל, המשתוקק, הצייתן, המתרפק, הענוג, הנגרר, היודע, האטום, הקורקטי, התקני, הסביר, המוכח, המתבזה, המקסים, המשתעבד, הצייתן, המתנשק, המתיימר, המתכוונן, הנורמטיבי, המתגייס, הטופח, המעוצב, הקרייריסטי, החמוד, הרצוי, החייכני, החנפני, המתנדב, החביב, הידידותי, המתמסר, האמפטי והסימפטי. עוד ועוד מהסוג התרבותי, מהמנומס, מהלא מאיים.

כל התכונות הללו יפות אולי לחיים, למתיחת שעות הפנאי ובטח לבניית מערכות יחסים הרמוניות עם הזולת, אבל בבואן במגע עם הפעולה האמנותית, הן הופכות לחומרים מדללים, מפוררים, ממסמסים. את אוירת נימוסי השולחן המופתיים, את הוויית תיאומי המס ואת שורות הקרדיטים הבלתי נגמרות אי אפשר לחסל בליטופים ובצביטות וורדרדות על הלחי. המציאות תובעת לא פחות משינוי גורף: התנהלות מול המערכות במעשים או בשרשרת פעולות בעלי עמדת אנטי, עמדה שוללת במתכוון. בכדי לייצר שינוי, או אפילו תקווה לשינוי, דרושה תנועה חדה, מסתכנת, בלתי הרמונית, קיצונית, פורקת עול, אנטגוניסטית, אלימה במופגן ומלומדת, כזאת שתטשטש מסרים, שתחולל שינוי תפיסתי ותודעתי, שתריעיד את אמות הסיפים בנועזותה הבלתי אחראית ובחוסר תקינותה ותסיר את השומן והנינוחות המסוידת שהצטברו בעורקים. בכדי לייצר שינוי, או אפילו תקווה לשינוי, דרוש אקט, רב ערוצי ורחב היקף, שיתחולל בו-זמנית בכמה מישורים. אקט, שהדינמיקה, המקצב, והאנרגיה המתפרצת שלו יבראו שפה בעלת קודים חדשים ויגרמו להיווצרותן של תבניות צורניות ולשוניות, בלתי צפויות ותמוהות. כדי לייצר שינוי, או אפילו

תקווה לשינוי, דרושים מהלכים ותכנים אחרים מלווים במצלול אנרכיסטי. כאלה, שישליכו הצידה את רובו של הקיים והמיותר. כאלה, שיעירו את כל הנשאר ואותנו בבעיטה עזה מתרדמת הרפיסות והקבלה המנומסת בתוכה אנו רובצים בעשורים האחרונים. אולי בזכות נקיטת עמדה פרועה נמצא את עצמנו מהלכים בתוך ספקטקל ניהיליסטי, אפופים בהילת יופי שמזה זמן רב ויתרנו אפילו על הפנטזיה לחלום את התכנות קיומה לצדנו.

על כל אלה הרהרתי בצהרי יום קיץ שרבי, תחת שמש קופחת של אמצע אוגוסט, מתבונן דרך חרכי עיני המכווצות בגבר צעיר שמתמרן באומץ ובוירטואוזיות מעל גבו של סייח פראי, מנסה להכניע את טבעו, להכניסו למסגרת. ישוב על כיסא כתר פלסטיק, השתדלתי במאמץ רב לייצב את עצמי תוך כדי משחקים בתרגילי שיווי משקל בעלי חוקים נוקשים של מותר ואסור. את החוקים ואת המחיר הכבד שאשלם במידה שאפר אותם, או במידה שאשתטח פרקדן על החול הרוחח, קבעתי בעצמי ועבור עצמי בלבד. שתי רגליו האחוריות של הכסא הלכו ושקעו בחול הרך תחת משקל גופי ושתי רגליו הקדמיות הזדקרו אל על כצמד עצמות דקות בזהקות בלובן. גופי התפתל ימינה ושמאלה במגוון תזזיתי של עקלתונים מפתיעים, צווארי נמתח והתכווץ עד שחוליותיו חישבו להתפקע, ידי התנופפו כמשקולות מאזנות לכל עבר ורגלי ציירו באוויר צורות אבסטרקטיות, אקספרסיביות.

”כך, במשך דקות ארוכות, הוא ישב על בלימה, בתנועה בלתי פוסקת, על כיסא כתר פלסטיק מרופט בצהרי יום שרבי, תחת שמש קופחת של אמצע אוגוסט, צופה בגבר, בסוס, ומהרהר”.

יעקב מישורי, סתיו, 2012

* ברצוני להודות לאפרת מישורי שסייעה רבות בהתקנת המאמר. י.מ.